

מלכות דוד בירושלים (ג) /

מדוע לא יכול דוד לבנות את בית ה' (חלק ב)

שלמה, איש המנוחה מן האויבים, אשר גם שמו מבטא את עניין השלום, הוא שיבנה את הבית.²

2. דמי אוריה החתי

ואולם, קיימות גם הבנות אחרות בנימוק של שפיכות דמים. הרד"ק (על דה"א כב, ח) כותב:

ובאמרו דמים לרוב שפכת ארצה, כי דם נקיים היה בדמים אשר שפך.

והדוגמה הראשונה שהוא מביא ל"דם נקיים" היא דמי אוריה החתי.³

זוהי הבנה שונה בתכלית, ולפיה יש כאן טענה אישית קשה כלפי דוד: גרימת מותו של אוריה החתי היא שמנעה ממנו את בניין המקדש.

הבנה זו מתקשרת עם הסוגיה המפורסמת בשבת ל ע"א:

מאי דכתיב 'עשה עמי אות לטובה ויראו שנאי ויבושו' (תהילים פ"ו, יז)? אמר דוד לפני הקב"ה: רבונו של עולם, מחול לי על אותו עון. אמר לו: מחול לך. אמר לו: עשה עמי אות בחיי. אמר לו: בחייך איני מודיע, בחיי שלמה בנך אני מודיע. כשבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים. דבקו שערים זה בזה. אמר שלמה עשרים וארבעה רננות ולא נענה. פתח ואמר: 'שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד' (שם כ"ד, ז)... ולא נענה. כיון שאמר: 'ה' א-להים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך' (דה"ב ו', מב) – מיד נענה. באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו כל העם וכל ישראל שמחלו לו הקב"ה על אותו עון.

הקשר שקושרת הסוגיה בין המחילה על עוון בת שבע לבין הכנסת הארון לקודש הקודשים עשוי להתבאר לאור דעת הרד"ק שדוד לא בנה את המקדש בגלל דמי אוריה החתי.⁴

בשיעור הקודם ראינו כמה סיבות למניעת דוד מבניין בית ה': העדר מלכות קבועה, העדר מנוחה מן האויבים ומידותיו של דוד. בשיעור זה נבחן סיבות נוספות המובאות במקרא, בחז"ל ובראשונים.

א. "דמים רבים שפכת ארצה לפני"

וַיְהִי עָלַי דָּבָר ה' לֵאמֹר:
דָּם לְרַב שָׁפַקְתָּ
וּמִלְחָמוֹת גְּדֹלוֹת עָשִׂיתָ
לֹא תִבְנֶה בַּיִת לַשָּׁמַיִם

כִּי דָמִים רַבִּים שָׁפַקְתָּ אַרְצָה לְפָנַי (דה"א כ"ב, ח).

סיבה מרכזית זו למניעת דוד מבניין הבית מנוסחת באופן זה פעמיים בדברי הימים (דה"א כ"ב, ז; שם כ"ח, ג-י), ואף לא פעם אחת בשמואל. ודוק: בעוד שבשמואל מסופר על נבואה שאומר הנביא לדוד, כאן מספר דוד כי ה' התגלה אליו ואמר לו את הנימוק הזה. וכתב על כך הרד"ק (על דה"א כ"ב, ח): "זה לא מצאנו שאמר לו השם אבל דוד אמר כן בלבו כי מפני זה מנעהו ה' לבנות הבית". פרשנויות רבות ניתנו לעניין זה.

1. שפיכות דמים – היפוך השראת השכינה

ההבנה הפשוטה היא ששפיכות הדמים עצמה מונעת את בניין המקדש. שני הדברים אינם יכולים לדור בכפיפה אחת, כדרשת המכילתא שמביא רש"י על הפסוק "ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה" (שמות כ, כב):

שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה בדין שיוגף המקצר על המאריך. ועוד שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבוא עליו כורת ומחבל.

אם כן, אין בנימוק זה שום טענה או ביקורת כלפי דוד, כי אם ציון עובדה יסודית: הסתירה המהותית בין מקדש למלחמה מונעת ממלך ששפך דמים – ואפילו דמים 'צודקים', כחלק מהקמת המדינה – לבנות מקדש. ולעומת זאת אומר הכתוב:

הִנֵּה בָּן נוֹלָד לָךְ הוּא יְהִי אִישׁ מְנוּחָה וְהִנְחוּתִי לוֹ מִכָּל אוֹיְבָיו מִסָּבִיב כִּי שָׁלְמָה יְהִי שְׁמוֹ וְשָׁלוֹם וְשָׁקֵט אֶתֵּן עַל יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו. הוּא יִבְנֶה בַּיִת לַשָּׁמַיִם וְהוּא יְהִי לִי לְבָן וְאֲנִי לוֹ לְאָב וְהִכְנִיתִי כְּסֵא מְלֻכּוֹתָו עַל יִשְׂרָאֵל עַד עוֹלָם (דה"א כ"ב, ט-י).¹

2 הצד החיובי של עיקרון זה מתבטא בתפיסה המהותית הקושרת בין מקדש לשלום: התניית הבניין במנוחה מן האויבים (דברים י"ב, י-יא; סנהדרין כ ע"ב; רמב"ם הלכות מלכים פ"א הלכות א-ב); איסור הנפת חרב על המזבח (שמות כ', כב; מ"א ו', ז; מידות פ"ג מ"ד); מעמדם המיוחד של הלויים, שאינם נוטלים חלק במלחמות ואינם נוחלים נחלה (במדבר ג', ה-ג; שם י"ח, כא-כד; דברים י"ח, א-ב; מורה הנבוכים חלק ג פרק מה); סמיכות המשפט למקדש (דברים י"ז, ח-ג); חזון אחרית הימים הקושר בין משפט, הפסקת המלחמה ועלייה לרגל (ישעיהו ב', ב-ד; מיכה ד', א-ה). ואכמ"ל.

3 לפי אפשרות זו, מעשה אוריה קדם בזמן לבקשה לבנות מקדש. עניין זה מצריך עיון במכלול הכרונולוגיה של חיי דוד.

1 הניסוחים מזכירים מאוד את הפרק בשמואל ונראים כמעין דרשה על הפסוקים שם.

גם בדמי הגוים אשר שפך אותם שלא היו בני מלחמתו אפשר שהיו בהם אנשים טובים וחסידיים, אף על פי כן לא נענש עליהם כי כוונתו לכלות הרשעים שלא יפרצו בישראל ולהציל עצמו כשהיה בארץ פלשתים לא יחיה איש ואשה. אבל כיון שנזדמן לו שפיכות דמים לרוב מנעו מלבנות בית המקדש שהוא לשלום ולכפרת עוון ולעטרת תפילה, כמו שמנעו להניף ברזל במזבח ובבית המקדש לפי שהברזל עושים ממנו כלי הריגה לא יעשו ממנו כלי שלום ברוב.

כלומר: שפיכות הדמים של גויים כשרים כשלעצמה, אף שהייתה במלחמה מוצדקת, יש בה כדי למנוע מדוד לבנות את המקדש.

5. המלחמה בין בית שאול ובית דוד

יהודה קיל מפרש (בפירושו דעת מקרא על דה"א כ"ב, ח) כי הדמים הרבים ששפך דוד כוללים גם את דמי האנשים שנהרגו בשני המחנות במהלך המלחמה הפנימית הארוכה בין בית שאול ובין בית דוד (שמ"ב ב, ג, א).

6. דמי חיילי ישראל בכיבוש ארם נהריים וארם צובה

הרב גורן זצ"ל⁷ טוען כי בניין הבית נמנע מדוד בגלל כיבוש היחיד של ארם נהריים וארם צובה עוד בטרם כיבוש ירושלים, וכביקורתו של הספרי על דברים י"א, כד (ספרי דברים פ"סקא נא):

דוד עשה שלא כתורה התורה אמרה משתכבשו לארץ תהו רשאים לכבש חוצה לארץ והוא לא עשה כן אלא חזר וכבש ארם נהריים וארם צובה ואת היבוסים סמוך לירושלים לא הוריש. אמר לו המקום: סמוך לפלטורין שלך לא הורשת, היאך אתה חוזר ומכבש ארם נהריים וארם צובה!?

ביקורת זו תובן במיוחד לאור ראייתם של חז"ל את הכיבוש הזה (כיבוש סוריא) כ"כיבוש יחיד"⁸, דהיינו: כיבוש לצורכו של דוד (עיין שמ"א ח', יג ודה"א י"ח, יב).

על האבדות הרבות שספג צבא דוד באותה מלחמה יעיד אולי מזמור ס' בתהילים:

לְמַנְצַחַךְ עַל שׁוֹשׁוֹן עֲדוֹת מִכְתָּם לְדוֹד לְלַמֵּד. בְּהַצּוֹתוֹ אֶת אֲרָם נְהָרִים וְאֶת אֲרָם צוֹבָה וַיֵּשֶׁב יוֹאָב וַיֵּךְ אֶת אֲדוֹם בְּגִיַּא מְלַח שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֲלָף. אֶל-לְהִים זִנְחָתָנוּ פְּרָצְתָנוּ אֲנַפְתָּ תְּשׁוּבָב לָנוּ... הֲרֵאִיתָה עִמָּךְ קֶשֶׁה הַשְּׁקִיתָנוּ יְיָ תְּרַעַלָה (תהילים ס', א-ה).

וכדברי התרגום שם:

ומן בתר כן תב יואב ומחא ית אדומאי במישור מלחא ונפלו מן חיליהון דדוד ויואב תריסר אלפינ...

על פי התרגום, בכיבוש יחיד זה נהרגו 12,000 חיילים מצבא דוד, ובגלל הריגתם – טוען הרב גורן – נאסר על דוד לבנות

בהקשר זה מעניינת דרשת חז"ל על סמיכות אזכורו של אוריה החתי בסוף רשימת הגיבורים אשר לדוד (שמ"ב כ"ג, ט) לבין פרשת המפקד והמגפה, הבאה מיד אחר כך:

'ויוסף אף ה' לחרות בישראל [ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל ואת יהודה]' (שמ"ב כ"ד, א) – מה כתיב למעלה? כשבא דוד למנות את גבוריו היה מונה והולך, כיון שהגיע לאוריה החתי נאמר 'כל שלשים ושבעה' (שם כ"ג, ט), ואתה מוצא שלא מנה עוד שבעה עשר גבורים ובדברי הימים תמצא עוד שבעה עשר. אלא כיון שהגיע לאוריה מיד 'ויוסף אף ה'.' משל למלך שהיה יושב וקורא בדפתרא כל גבוריו, היה קורא פלוני ופלוני, כיון שהגיע עד פלוני אמרו לו מת, מיד השליך הדפתרא והעלה חמה, כך כיון שהזכיר את אוריה מיד 'ויוסף אף'.

לפי מדרש זה, לחטא אוריה יש השלכה נוספת: חרון אף ה' והמגפה הנוראה שהביא (שבה מתו 70,000 איש), וגילוי מקום המקדש בעקבות נכונותו של דוד לקבל אחריות וליהרג בדבר.

3. דמי כוהני נב

דמ הנקיים הבא שמזכיר הרד"ק הוא:

גם בדמי הכהנים היה הוא הסבה כמו שאמר 'הסיבות בכל נפש בית אביך' (שמ"א כ"ב, כב).

כפי שמציין הרד"ק, דוד עצמו קיבל עליו את האחריות למותם של כוהני נוב, שלה גרם בעקיפין בלכתו לאחימלך.⁶ זוהי אפוא השלכה חמורה לאחריות עקיפה בלבד של דוד, שוודאי לא נבעה מכוונה כלשהי להרע.

4. דמי גויים חסידים

הרד"ק ממשיך:

4 מדרש נוסף הקושר בין חטא אוריה ובין בניין המקדש מופיע באגדת בראשית פרק לח: "והמלך דוד זקן בא בימים" (מל"א א', א) – זה שאמר הכתוב 'וקוי ה' יחליפו כח' (ישעיהו מ', לא), אמרו רבותינו: שלש עשרה שנים עשה דוד חולה ומוטל במטה, ושבעה כרים היו מחליפים מתחתיו בכל יום, ממה שהיו ממסין, שנאמר 'וגעתי באנחתי אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי ערשי אמסה' (תהילים ו', ז), אלו שלש עשרה שנים שהיה מתסור, בשביל שעשה אותו מעשה, וכל שונאיו היו אומרים אימתי הוא מת זה שנאמר 'אויבי יאמרו רע לי מתי ימות ואבד שמו' (שם מ"א, ו). עד שביקש רחמים מלפני הקב"ה, ואמר לפניו: רבונו של עולם העמידני בשביל בית המקדש שמסר לי שמואל הנביא, אלא בבקשה ממך תן לי קימ"יאטון, שאעמוד מן המטה הזה ואשלים להם מגילת בנין בית המקדש, שנאמר 'אתה ה' חנני והקימני ואשלמה להם' (שם, יא), הקימני מן המחלה ואשלים להם מגילת בנין בית המקדש. מיד שמע הקב"ה את תפילתו ועמד מן המטה, שנאמר 'ויקם דוד המלך על רגליו' (דה"א כ"ח, ב), והיכן אדם עומד לא על רגליו, ומהו על רגליו, אלא שנפרא ונעשה בריא ועמד ברגליו מאחר כל אותן השנים, ומסר להן מגילת הבית, 'הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל' (שם, יט), ואומר 'ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם' וגומר 'ותבנית כל אשר היה ברוח עמו' (שם, יא-יב), לפיכך נאמר 'וקוי ה' יחליפו כח'." לפי המדרש, הבקשה להשלים את מגילת בית המקדש היא הסיבה להחלמת דוד מן המחלה שבאה עליו בעקבות החטא.

5 הציטוט כאן הוא מילקוט שמעוני רמז קסה. מקבילה בפסיקתא רבתי יא.

6 יש מקום לדון לגופו של עניין באחריותו של דוד למעשה, ואכמ"ל.

7 הרב ש' גורן, משיב מלחמה א, עמ' טז-כח.

8 גטין ח ע"ב תוספות ד"ה כיבוש; רמב"ם הלכות תרומות פ"א ה"ג.

ג. לו בנה דוד את הבית – לא היה נחרב

כך נדרש במדרש תהילים (מדרש שוחר טוב, מזמור ס"ב):¹⁰

ר' נחמיה אומר: 'כי אתה תשלם לאיש כמעשהו' (תהילים ס"ב, יג), מהו 'כמעשהו'? יש אדם מחשב לעשות עבירה ולא עשאה, הקב"ה אינו כותבה עליו עד שיעשנה, ואם מחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, הקב"ה כותבה עליו כאילו עשאה. מניין את למד מדוד שהיה מצטער לבנות בית המקדש... מיד נגלה עליו הקב"ה על ידי נתן, שנאמר 'ויהי בלילה ההוא ויהי דבר ה' אל נתן לאמר האתה תבנה לי בית' (שמ"ב ז', ד-ה), וכתוב אחד אומר 'לא אתה תבנה לי הבית לשבת' (דה"א ז', ד), היאך יתקיימו שני כתובים האלו, אלא שאף על פי ששלמה בנך בונה אותו, על שמך נקרא. וראוי היה דוד לבנותו, אלא שבא נתן הנביא ואמר לו 'לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת' (שם כ"ב, ז). כיון ששמע דוד כן נתיירא ואמר: הרי נפסלתי לבנות בית המקדש. אמר ר' יהודה בר אלעאי, אמר לו הקב"ה: אל תירא דוד, חייך כל הדמים ששפכת הם לפני כאיל וצבי, שנאמר בהם 'הטמא והטהור יאכלנו כצבי וכאיל רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכנו כמים' (דברים י"ב, טו-טז).¹¹ אמר לפניו: אם כן למה איני בונה אותו? אמר לו הקב"ה: **אם אתה בונה אותו הרי הוא קיים ועומד ואינו חרב לעולם.** אמר לפניו: והרי הוא יפה. אמר לו הקב"ה: גלוי וידוע לפני שעתידין ישראל לחטוא, ואני מפיג בו חמתי ומחריבו, וישראל ניצולין, הדא הוא דכתיב 'דרך קשתו כאויב וגו' שפך כאש חמתו' (איכה ב', ד). אמר לו הקב"ה: אף על פי שאין אתה בונה אותו, הואיל וחשבת לבנותו, על שמך אני כותבו, שנאמר 'מזמור שיר חנוכת הבית לדוד' (תהילים ל', א), 'לשלמה' אינו אומר אלא 'לדוד', למה? שחשב בלבו לבנותו. הא למדנו כל מי שמחשב לעשות מצוה, אף על פי שנאנס ולא עשאה, הקב"ה מעלה עליו כאילו עשאה.¹²

מדרש זה דורש את שפיכות הדמים שלא כפשט הכתובים ורואה בה מעשה נייטרלי (כשחיסת הצבי והאייל) או אף חיובי (מעין קרבנות – לפי נוסח הפסיקתא רבתי, ראה הערה 11). מדוע אפוא מנוע דוד מבניין המקדש? תשובתו של המדרש היא שלו בנה דוד את המקדש לא היה המקדש חרב לעולם, אלא היה נצחי וקיים עד עולם.

מדרגת הנצחיות מתגלה בפועל רק במקדש העתידי, המתואר בספר יחזקאל (כגון מ"ג, ט; ועוד), אך לא בכל המקדשים שקדמו לו. בשלב זה משקף המקדש את מדרגתם הרוחנית של ישראל, ולכן קיומו מותנה במצבם: אם מדרגתם הרוחנית ראויה –

10 מדרש מקביל מופיע בפסיקתא רבתי ב ה.

11 במקבילה בפסיקתא רבתי מופיע כאן ניסוח נוסף: "דבר אחר, אמר לו הקב"ה: חייך כל דמים ששפכת היו לפני קרבנות, שכן כתיב 'כי דמים רבים שפכת ארצה לפני', אמר רבי שמעון בן יוחאי: אין לפני' אלא קרבנות, שנאמר 'שחט את בן הבקר לפני ה' (ויקרא א', ה)".

12 על נושאו המרכזי של מדרש זה, שהקב"ה קרא את בניין הבית על שמו של דוד בגלל מחשבתו הטובה לבנותו, נרחיב בע"ה בשיעור על הכנותיו המעשיות של דוד לבניין המקדש.

את המקדש. בעונש זה יש משום מידה כנגד מידה: בהזנחת כיבוש ירושלים ומקום המקדש וביציאה לכיבוש ארצות זרות הייתה משום פגיעה בכבוד המקדש, לפיכך נמנע בניין המקדש מדוד.

הבאנו עד כאן כמה פירושים להבנת הנימוק "כי דמים הרבים שפכת ארצה לפני". להלן נביא נימוקים נוספים המופיעים בחז"ל ובראשונים.

ב. העדר אחדות בעם ישראל

איתא בדברים רבה (ה ז):

...אמר רבי יהודה ברבי אלעאי: על שלשה דברים נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, ואלו הן: למחות זכרו של עמלק ולמנות להם מלך ולבנות להם בית המקדש. ומינו להם מלך, ומיחו זכרו של עמלק, ולמה לא בנו להן בית המקדש? שהיו ביניהם דילטורין. תדע לך, דאמר רבי שמואל בר נחמן: דורו של אחאב עובדי עבודת כוכבים היו והיו יוצאין למלחמה ונוצחין, ולמה כן, שלא היו ביניהם דילטורין, לפיכך היו יוצאין למלחמה ונוצחים... אבל דורו של שאול כולן היו דילטורין, תדע לך כשהיה שאול רודף אחר דוד היו הכל אומרים עליו לשון הרע לשאול שנאמר 'בבוא דואג האדומי וגו' (תהילים י"ב, ב), 'בבוא הזיפים ויאמרו לשאול' (שם י"ד, ב), לפיכך היו נופלים במלחמה. דבר אחר, אמר רב מונא: כל שאומר לשון הרע מסלק השכינה מלמטה למעלה, תדע לך מה דוד אומר 'נפשי בתוך לבאים אשכבה לזהטים בני אדם שיניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדה' (שם י"ז, ה) מה כתיב אחריו 'רומה על השמים א-להים וגו' (שם, ו), אמר דוד: רבונו של עולם מה השכינה עושה למטה סלק את השכינה לרקיע... ראה כמה קשה כוחו של לשון הרע שנצטוו לבנות בית המקדש ובשביל שהיה הדור בעלי לשון הרע לא נבנה בימיהם.

המדרש (המתייחס אמנם לפרק הזמן של רדיפות שאול אחר דוד, דהיינו: לפני מות שאול, קודם שהחלה מלכות דוד בפועל) מצביע על נימוק מהותי מרכזי למניעת בניין הבית: מציאות לשון הרע.⁹ נימוק זה תואם את דברי הרמב"ם במורה הנבוכים (חלק ג פרק מה) כי אחת הסיבות המרכזיות לכך שהתורה לא ציינה במדויק את מקום המקדש ונקטה בניסוח הכללי "המקום אשר יבחר ה'" הייתה למנוע מחלוקת בין השבטים על שיוכו השבטי של המקום.

9 בפירושו הנפלא על שמות י"ד, כד עומד המשך חכמה בהרחבה על השפעת חטאי הציבור על סילוק שכינה ומבחין בין השחתה בעבודה זרה ועריות לבין השחתה במידות שבין אדם לחברו: "אם הציבור נשחתין בעבודה זרה ועריות על זה נאמר 'השוכן אתם בתוך טומאתם' (ויקרא ט"ז, טז), אבל בנימוסיות ומידות לשון הרע ומחלוקת, על זה כתוב 'רומה על השמים' (תהילים י"ז, ז), כביכול סלק שכינתך מהם... אם הציבור נשחתים במידות גרוע יותר מאם נשחתין במצוות". ועיין שם בהרחבה.

כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב יצחק לוי, תשס"ה
עורך: בעז קלוש

בית המדרש הווירטואלי שליך ישיבת הר עציון
האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm>
האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>
משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דוא"ל: office@etzion.org.il

הוא מתקיים, ואם לאו – אין לו קיום. לו נבנה המקדש על ידי דוד, לא יכול היה לבטא מהות זו, ולכן, על פי מדרשים אלו, נמנע הבניין מדוד. יתר על כן, הפער הפוטנציאלי בין מדרגתם של ישראל לבין נצחיות המקדש מעורר את הסכנה שהקב"ה יפיג את חמתו בעם ישראל, בעוד שמקדש שאינו נצחי יכול להיחרב וכך להציל את ישראל.

ד. חשש מטענה שהבניין אינו לשם שמים

בפירושו לסוף פרשת בלק (במדבר כ"ה, ה) כותב המשך חכמה:

וזאת התשובה שהשיב ה' יתברך לדוד 'אני לקחתוך מן הנוה מאחר הצאן... ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ' (שמ"ב ז', ח-ט), ולפיכך אם תבנה הבית, יאמרו שזה לחזק ממלכתך ולהגדיל שמך בשם קדוש מקיים הדת ולא לשם שמים, אכן 'זרעך אחריך... והכנותי את ממלכתו הוא יבנה בית לשמי' (שם, יב-יג) ויאמרו כולם שהוא לשם שמים, דלהחזיק המשרה בידו אינו צריך שהוא ירושה אצלו.

כלומר: בניין המקדש על ידי דוד עשוי היה להתפרש כמעשה שמגמתו לחזק את הממלכה ולהאדיר את שמו של דוד, ולא לשם שמים.

סיכום

בחינת הסיבות השונות למניעת דוד מבניין הבית מלמדת כי יש כמה תנאים מהותיים לבניין:

- שושלת מלוכה קבועה ויציבה¹³ מחד גיסא, ומנוחה מן האויבים ומציאות של שלום מאידך גיסא.
- התרחקות ממציות הנוגדת במהותה את השראת השכינה במקדש: שפיות דמים (של יהודים וגויים כאחד), גם אם יש לה הצדקה עקרונית, וקל וחומר אם אין לה הצדקה; מידת האכזריות וקשי לב; לשון הרע ופירוד – היפוכה של האחדות, שהיא תנאי לבניין.

המציות של השראת שכינה במקדש היא מציאות שלמה של שלום חיצוני ופנימי ואחדות גמורה. לפיכך אין דוד המלך – עם כל זכויותיו האדירות בהקמת מלכות ישראל וביסוסה, תוך התמודדות עם אויבים מבית ומחוץ – רשאי לבנות את הבית, ורק שלמה בנו, המלך הראשון המולך תחת אביו, "איש מנוחה... כי שלמה יהיה שמו ושלומו ושקט אתן על ישראל בימיו – הוא יבנה בית לשמי" (דה"א כ"ב, ט-י).

בשיעור הבא נעסוק בע"ה במפקד דוד ובגילוי מקום המקדש בגורן ארוונה היבוס.

13 אין צורך להרחיב על החשיבות העליונה של שלטון קבוע ליציבות ההנהגה ועבודת ה'. פרקי הסיום של ספר שופטים (כספר שופטים כולו), על המוטיב החוזר בהם "בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה" (שופטים כ"א, כה), הם דוגמה מובהקת לחוסר-יציבות בכל התחומים. מצד שני, ברור לגמרי שגם שלטון קבוע של שושלת מלוכה אחת אינו ערובה להשראת שכינה קבועה, וסוף ימי הבית הראשון יוכיחו.